

УДК 631.16:336.221.24

Трусова Н.В.,
д.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університету

СВІТОВІ СИСТЕМОФОРМУЮЧІ РЕЙТИНГИ СТАБІЛЬНОГО РІВНЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

***Анотація.** Розглянуто світові системоформуючі рейтинги стабільного рівня фінансового потенціалу сільського господарства. Обґрунтовано, що проектування прогнозованої модифікації системоформуючих рейтингів стабільного рівня фінансового потенціалу генерується сигналами зовнішнього середовища та внутрішнього середовища мікрооточення. Композиційна цілісність фінансового потенціалу узгоджена з основними цілями організації системоформуючих рейтингів прогнозування, встановлюючи взаємодію між компонентами системи оцінювання ризику фінансування.*

***Ключові слова:** фінансові ресурси, фінансовий потенціал, сільське господарство, агробізнес, світові системоформуючі рейтинги.*

Постановка проблеми. Стабільний рівень фінансового потенціалу сільського господарства залежить від факторів, які поділені в залежності від джерел формування фінансових ресурсів, а також можливостей їх використання. В період фінансової глобалізації досить важливими є питання, пов'язані з зовнішніми джерелами фінансування. Це пов'язано з тим, що, з одного боку, «зовнішні» фінансові ресурси мають значно меншу вартість залучення (відносно внутрішніх), а з іншого – зовнішні джерела фінансування відкривають набагато більші можливості відносно обсягів ресурсів, що можна залучити.

Особливої актуальності дане питання набуло після початку світової фінансової кризи. Традиційні джерела фінансування (в першу чергу, кредити банківської системи) виявились майже недоступними і значно зросли у вартості. Тобто внутрішні сигнали фінансового потенціалу не в змозі адекватно виконувати свою функцію, що не тільки позбавляє сільського господарства можливостей збільшення обсягу фінансових ресурсів, але і звужує можливість використання наявних фінансових ресурсів, що, звичайно, негативно відображається на економічному розвитку країни в цілому. Майже єдиним джерелом підтримання стабільного рівня фінансового потенціалу сільського господарства та його збільшення за сучасних економічних умов є зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, присвячені світовим системоформуючим рейтингам щодо стабілізації рівня фінансового потенціалу сільського господарства останнім часом все частіше зустрічаються у науково-методологічних розробках вітчизняних та закордонних вчених економістів: І.Бернара, Є.Бикова, В.Боронос, Ж.Голодової, П.Стецюка, П.Фоміна. Незважаючи на пошвавлений науковий інтерес до розгляду питань впливу світових системоформуючих рейтингів на часові тренди фінансового забезпечення сільського господарства, на жаль на даний час залишаються недостатньо розглянутими питання визначення потреби у фінансових ресурсів аграрної галузі. Це вимагає розробки функціонального взаємозв'язку та взаємозалежності системоформуючих внутрішніх сигналів фінансового потенціалу сільського господарства та зовнішніх ринкових сигналів, які підпорядковуються закону теорії систем формування джерел фінансування й можливостей їх використання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення аналізу найсуттєвіших світових системоформуючих рейтингів, які дозволять прослідкувати умови збільшення чи зменшення рівня фінансового потенціалу сільського господарства, та оцінити реальний стан фінансової стабільності економіки України.

Виклад основного матеріалу. Зміна системоформуючих сигналів середовища фі-

нансового потенціалу сільського господарства з модифікацією їх на фактори формальних і неформальних обмежень фінансових ресурсів пов'язана з багатофакторністю ризику та орієнтована на сферу фінансового забезпечення, оскільки остання вимагає докладного аналізу об'єктів фінансування, обов'язкову оцінку ризиків фінансування тощо. Цим і обумовлена поява різного роду рейтингів, індексів і оцінок країн, регіонів, компаній за різними напрямками, а саме їхньої інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності, кредитоспроможності, ділової активності тощо. Використання результатів цих досліджень надає можливість суб'єктам орієнтуватись в інформаційному просторі, прискорюючи і полегшуючи прийняття управлінських рішень, що призводить або до стабілізації рівня фінансового потенціалу, або до його зменшення – залежно від того, наскільки позитивну оцінку отримав той чи інший об'єкт фінансування.

Результати оцінювання фінансової глобалізації країн світу, що складаються за рейтингом Світового економічного форуму [5] або на його основі, слугують орієнтиром фінансової стабільності окремих країн та їх здатності опиратися світовим фінансовим ризикам. Адже незадовільні позиції у рейтингу та зниження індексів конкурентоспроможності на товарних, кредитних та фондових ринках свідчать про порівняно вищу уразливість можливостей фінансового потенціалу країни до дестабілізації фінансово-кредитного забезпечення та ймовірність виникнення найгостріших стадій ризику фінансування. Це дає підстави стверджувати, що країни, в яких процеси фінансової глобалізації поширюються найшвидшими темпами, перебувають у зоні підвищеного ризику фінансування. Зауважимо, що такі ризики притаманні не тільки і не стільки країнам, які давно приєдналися до процесів глобалізації. Вони здебільшого поширюються на ті держави, які відносно недавно приєднались до даного процесу і в яких темпи фінансової глобалізації перевищують здатність економіки пристосовуватися до нових умов фінансових відносин. У якості індикатору темпів фінансової глобалізації в країні доцільно використовувати дані Індексів фінансової

глобалізації, що обчислюються і публікуються журналом *Foreign Policy* та компанією *Carnegie Endowment for International Peace* [1].

Для виявлення ризиків погіршення кредитоспроможності країни, настання форс-мажорних обставин, скорочення фінансового і інвестиційного забезпечення суб'єктів господарювання наочним є Рейтинг *Euromoney*. В якості додаткових індикаторів платіжної здатності країни можуть використовуватися кредитні, фондові та індекси платіжних зобов'язань урядів, такі як рейтинги аналітичної агенції *Fitch Ratings*, міжнародного рейтингового агентства *Moody's Investors Service*, біржовий індекс агенції *Standart & Poor's Rating Group* [1] й інших. За результатами оцінок у зазначених рейтингах, а також відповідно прогнозам аналітичних агентств, які надаються паралельно рейтингам, можна судити про зростання чи зменшення зовнішніх джерел фінансування та про погіршення розрахунків між господарюючими суб'єктами, ускладнення в фінансово-кредитній системі та погіршення доступу господарюючих суб'єктів до кредитних ресурсів, ймовірність недофінансування бюджетних проектів і програм економічного розвитку, зокрема в сільському господарстві.

Опублікований рейтинг *Euromoney* представляє результати ранжирування країн, у порядку зменшення величини інтегрального показника надійності. Цей показник вимірюється в інтервалі від 0 до 100 і є фактичною сумою оцінок, отриманих експертним або розрахунково-аналітичним шляхом по дев'яти показниках (табл. 1). Рейтинг слугує ефективним критерієм оцінювання умов розвитку підприємницької діяльності, захисту прав інвесторів, сплати податків, законодавчого захисту контрактів, і з точки зору можливостей залучення джерел фінансування є найбільш інформативним джерелом. Згідно з останніх досліджень, результати яких опубліковані в аналітичній доповіді проекту «Ведення бізнесу в 2014 р.» (*Doing Business Project*), визначено що за якістю правил регулювання підприємницької діяльності та підвищення чи обмеження ділової активності Україна посідає 112 місце.

**Складові системоформуючих рейтингів стабільного рівня
фінансового потенціалу країн світу за даними Euromoney**

Назва складової	Питома вага, %	Особливості розрахунку
Економічні дані	25	Враховують динаміку росту економіки країни, ступінь її стійкості, стабільність фінансово-кредитної системи, стан поточного платіжного балансу, розмір бюджетного дефіциту, рівень безробіття тощо
Боргові показники	10	Розраховується на базі статистичної інформації, що публікується Світовим банком
Неспроможність до обслуговування боргу	10	Розраховується на базі зовнішньої заборгованості, по якій протягом останніх трьох років були несплачені чи переглянуті строки погашення
Кредитоспроможність	10	Розраховується як середня з трьох показників кредитного рейтингу, які публікуються у відношенні офіційних позичальників агентствами «Moody's», «Standard & Poor's» і Міжнародним довідником з ризику країн. Країни, що не мають рейтингу, або ті, чий рейтинг нижче «BB», отримують оцінку 0 балів. Країни, що мають рейтинг тільки відносно короткострокових позик, прирівнюються до країн категорії «BBB».
Доступність банківського кредитування	10	Оцінки базуються на опублікованих Світовим банком даних про величину приватних, негарантованих державою довгострокових запозичень банків, виражених у відсотках до річного обсягу ВВП. Країни ОЕСР автоматично отримують оцінку 10.
Доступність до короткострокових фінансових ресурсів	5	Оцінки встановлюються виходячи з того, до якої категорії позичальників відповідно до класифікації ОЕСР відноситься конкретна країна. Позичальники I групи отримують оцінку 10, позичальники II групи - оцінку 5 і позичальники III групи - оцінку 0.
Доступ до фінансових ринків	5	Аналіз здійснюється експертами «Euromoney», які визначають, чи зможе країна розмістити позики на міжнародному ринку облігацій або отримати торговий кредит. Оцінка 10 балів означає, що не виникло б жодних проблем. Нульова оцінка свідчить про неможливість розміщення позики.
Дискаунт по форфейтингу	5	Країни, для яких форфейтингові операції недоступні, отримують оцінку 0. Дані для аналізу надають компанія «Morgan Grenfell Trade Finance Ltd», Лондонська біржа форфейтингових компаній та ін.

Джерело: складено автором за даними [6]

З 10 індикаторів, що аналізувались, лише 2 можна вважати такими, що позитивно характеризують умови ведення бізнесу в Україні – це отримання кредиту (24 місце) та виконання контрактів (44 місце) [6]. За іншими позиціями Україна є не лише європейським, але і світовим аутсайдером у сфері оподаткування бізнесу.

Так, за даними «Doing Business-2015» процедура оподаткування в Україні була полегшена шляхом впровадження можливості електронного надання даних і оплати для середніх і великих підприємств. У податковій сфері Україна з поліпшення показника «віддаленості від «передового рубежу» ввійшла до першої світової десятки (6 місце) серед країн Європи та Центральної

Азії, які продемонстрували значне покращення системи оподаткування за останній рік.

У 2014 р. за критерієм «оподаткування» позиція України в звіті з рейтингу Doing Business Report зросла на 17 пунктів і відзначена поряд з такими країнами, як Біло-

русь, Грузія, Китай, Азербайджан, Аргентина. Те, що ці результати є об'єктивною реальністю, а не суб'єктивними оцінками, підтверджують результати субіндексу «Сплата податків», за яким Україна посіла 164 місце зі 185 учасників щодо зручності податкових систем (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка позицій окремих країн у рейтингу Doing Business у 2011-2014 рр. за субіндексом «Сплата податків»

Країна	Doing Business Paying taxes (rank)				Зміна 2014р. до 2011р.
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	
ОАЕ	5	7	1	1	+4
Саудовська Аравія	6	10	3	3	+3
Китай	3	3	4	4	-1
Сінгапур	4	4	5	5	-1
Канада	10	8	8	8	+2
Російська Федерація	105	105	64	56	+49
США	62	72	69	64	-2
Німеччина	88	89	72	89	-1
Білорусія	183	156	129	133	+50
Україна	181	181	165	164	+17
Таджикистан	165	168	175	178	-13

Джерело: складено автором на даними [6]

Інші рейтинги, складені відомими організаціями та установами, до яких потрапила Україна, є вагомими, оскільки надають незалежну оцінку фінансової стабільності країни, віддзеркалюють сприйняття країни на міжнародній арені та мають особливе значення, для ефективної підтримки стабільного рівня фінансового потенціалу при оцінюванні макроекономічних умов ведення великого та середнього агробізнесу.

Висновки. Світові системоформуючі рейтинги стабільного рівня фінансового потенціалу країн світу доцільно використовувати для визначення порівняльної характеристики економіки України у процесі моніторингу національного господарства, забезпечення ефективної підтримки фінансового потенціалу сільського господарства та

сприятливих умов агробізнесу, зокрема щодо обсягів залучення іноземних фінансових ресурсів.

Ефективна підтримка стабільного рівня фінансового потенціалу сільського господарства в Україні має узгоджуватись з економічними індикаторами країн світу. Вважаємо, що до внутрішніх індикаторів необхідно включати стабільність національної валюти, темпи приросту ВВП, розвиток інвестиційних процесів, зміни податкового тиску, попит на сільськогосподарську продукцію та платоспроможність споживачів, забезпеченість господарюючих суб'єктів кредитами, стабільність енергетичного ринку та зміна цін на енергетичні ресурси, виникнення й поглиблення цінового диспаритету між продукцією сільського господарства й промис-

ловості, відповідність обсягів постачання матеріально-технічних ресурсів потребам сільського господарства. Зовнішні індикатори визначають тенденції виникнення і поширення світових фінансових ризиків, зміни попиту і пропозиції на міжнародних аграрних ринках, цінова кон'юнктура на сільськогосподарську продукцію, розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу у світі тощо.

З позиції системного підходу, сільське господарство представляє собою складну систему, до якої успішно можна застосувати такі принципи ознаки як: стохастична природа, ієрархічність будови, цілеспрямованість функціонування, виділення загальних критеріїв оптимальності, обмеженість ресурсів, економічний вибір та багатоваріантність розвитку. Це дозволило застосувати в дослідженні фінансового потенціалу сільського господарства загальні закономірності організації системоформуючих рейтингів прогнозування.

Композиційна цілісність фінансового потенціалу сільського господарства та її узгодженість з основними цілями організації системоформуючих рейтингів прогнозування спирається на можливості встановлення взаємодії між компонентами системи, що існує в певній ієрархії цілей та їх внутрішній уз-

годженості. Згідно до концепції фінансового прогнозування це дозволяє представити системоформуючі рейтинги прогнозування фінансового потенціалу сільського господарства у вигляді моделі, що визначає поведінку та умови розвитку агробізнесу, реалізуючи альтернативні варіанти управлінського рішення щодо структури фінансування.

Розробка прогнозних варіантів фінансової стратегії сільського господарства, визначення ступеня ризику (як факторів, що обумовлюють будь-яке фінансове рішення) його зовнішнього середовища приймає як якісну, так і кількісну форму вираження. Більш глибоке дослідження методологічних проблем складається з питань описання області прогнозу фінансового потенціалу сільського господарства. Основним прийомом описання області та її структури є метод дерева рішень. Він призначений для нормативного прогнозування, який дозволяє розглядати досліджувану систему як складну, що складається з окремих взаємопов'язаних елементів та відносної оцінки важливості цих елементів. На основі метода дерева рішень відображається структура фінансового прогнозу. В якості генеральної цілі приймається можливість впровадження прогнозу фінансового потенціалу сільського господарства.

Список літератури:

1. Боронос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія / В. Г. Боронос. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 310 с.
2. Голодова Ж. Г. Формирование и управление финансовым потенциалом региона в целях обеспечения его экономического роста: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.10 / Ж. Г. Голодова // Москва, 2010. – 446 с.
3. Ермошкина Е.В. Финансовые отношения и финансовые потоки предприятия в условиях развития финансового рынка / Е.В. Ермошкина // Бизнес Информ. – 2007. – № 12 (1). – С. 15-18.
4. Іоненко К. В. Формування та оцінка фінансового потенціалу регіону: автореферат дис... кандидата економічних наук / К. В. Іоненко // Київ, 2007. – 24 с.
5. Саблук П. Процеси міжнародного руху капіталів і участь в них України. / П. Саблук, К. Пріб // Економіка України. – 2008. - № 8. – С. 56-68.
6. Doing Business in a More Transparent World - 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014>
7. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.
8. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки / С. В. Онишко // Фінанси України. – 2013. – №6. – С.67-74
9. Корнєєв В.В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках. /В.В. Корнєєв. – К.: НДФІ, 2010. – 376 с.
10. Фицджеральд Р. Управление финансами предприятия для менеджеров. Руководство по планированию, контролю и принятию решений / Р.Фицджеральд; пер. с англ. – Днепр.: Баланс-Клуб, 2003. – 456 с.

*Trusova N.V.,
Doctor of Economic Sciences, PhD, Associated Professor,
Tavrian State Agrotechnological University*

WORLD SYSTEMS-FORMATION RATINGS STABLE LEVEL OF FINANCIAL POTENTIAL OF AGRICULTURE

We have considered the most significant macroeconomic indices, analysis of which is used as the base for the most popular world ratings in the paper. Analysis of ratings enables to trace conditions for growth or reduction of financial potential level, and also to assess actual state of financial stability in Ukrainian economy. Taking into account the abovementioned indices, conditions of farming financing, influencing both activity of all the business subjects in the country and functioning of agriculture in terms of amounts of attracted foreign financial resources, have been studied. Availability of ratings has been proved to be an appropriate and efficient criterion for estimation of conditions of entrepreneurial business development, protection of investors' rights, tax payment and legislative protection of contracts; besides, it is the most informative resource in respect of possibility to attract sources of financing. It has been substantiated that information obtained from ratings of financial stability in different countries of the world can be expediently used for comparative characteristics of Ukrainian economy in the process of national economy monitoring, formation of effective maintenance of financial potential stable level in the region and provision of favourable conditions for agrobusiness, this will have a considerable influence on both activity of all the business subjects in the country and functioning of agricultural enterprises, particularly, in terms of amounts of attracted foreign financial resources.

Composition integrity of financial potential and its conformity with the main goals of organization of systems-formation ratings for forecasting are grounded on possibility of interaction between the components of the system, existing within the certain hierarchy of goals and their internal consistency.

Key words: *financial resources, financial potential, agriculture, business subjects, agribusiness, world systems-formation ratings.*